

JAARVERSLAG

2006

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

INHOUDSOPGAVE JAARVERSLAG 2006

PROFIEL

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER

VERSLAG

- Belangrijke gebeurtenissen in 2006
- Missie, visie en strategie
- Raad voor Dierenaangelegenheden in 2006
- Operationele gang van zaken in 2006
- De vooruitzichten voor 2007

FINANCIËLE VERANTWOORDING

- Personele uitgaven
- Materiële uitgaven
- Totale apparaatuitgaven

PERSONALIA

- Raad voor Dierenaangelegenheden
- Forum Welzijn Gezelschapsdieren van de Raad voor Dierenaangelegenheden
- Bureau van de Raad voor Dierenaangelegenheden

OVERZICHT VAN PUBLICATIES 2003-2006

DE RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN IS EEN OVERLEGPLATFORM VAN ORGANISATIES EN DESKUNDIGEN, DAT DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT ADVISEERT OVER STRATEGISCHE VRAAGSTUKKEN OP HET GEBIED VAN DE GEZONDHEID EN HET WELZIJN VAN GEHOUDEN DIEREN. HIJ BASEERT ZICH DAARBIJ OP DE MEEST RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE WETENSCHAP EN HOUDT REKENING MET DE OPVATTINGEN DIE LEVEN IN DE EUROPESE, EN IN HET BIJZONDER DE NEDERLANDSE, SAMENLEVING.

PROFIEL

De Raad voor Dierenaangelegenheden (hierna: de Raad) is een overlegplatform met als werkerrein de gezondheid en het welzijn van dieren. De Raad beperkt zich daarbij tot de groep van dieren die gehouden worden. De Raad ontleent zijn bestaansrecht aan artikel 2 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren.

De Raad stelt zich ten doel om toonaangevende, kwalitatief hoogwaardige en praktisch toepasbare adviezen te formuleren voor de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: LNV). De kwaliteit van de adviezen wordt onder meer gewaarborgd door de brede vertegenwoordiging van belanghebbenden in de Raad.

De Raad onderscheidt zich niet alleen door zijn brede samenstelling, maar ook door de werkgroepen die ad hoc en op maat worden samengesteld om de werkzaamheden van de Raad te ondersteunen. De Raad kan een beroep doen op een grote verscheidenheid aan kennis door het brede netwerk waarover hij beschikt. Dit alles, in combinatie met zijn flexibele en efficiënte werkwijze en een voortdurend kritische houding ten opzichte van zijn werkzaamheden, zorgt voor een continue verbetering van de kwaliteit van de adviezen.

De Raad bestaat uit 19 leden en een onafhankelijke voorzitter. Daarnaast beschikt de Raad over een Bureau. Het Bureau van de Raad bestaat uit de voorzitter van de Raad, een secretaris, een adjunct-secretaris, een assistent-secretaris en een secretaresse.

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER

De Raad voor Dierenaangelegenheden is een onafhankelijke raad die de minister van LNV gevraagd en ongevraagd adviezen geeft over dierenaangelegenheden. De Raad bestaat als gevolg van de Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren, waarin de instelling van een raad voorgeschreven staat. De leden van de Raad worden benoemd door de regering. De Raad beschikt over een bescheiden ambtelijk Bureau, dat de Raad ondersteunt in zijn functioneren. De voornaamste functie van de Raad is het organiseren van gedegen overleg tussen degenen die beroepsmatig bezig zijn met gehouden dieren. Met gedegen overleg wordt bedoeld het vinden van breed gedragen oplossingen voor problemen met dieren. Deze oplossingen moeten gebaseerd zijn op actuele wetenschappelijke inzichten en bij deze oplossingen moet rekening gehouden worden met wat in de Nederlandse samenleving aan overtuigingen bestaat. Daarbij wordt Nederland niet als een cultureel of economisch eiland beschouwd, maar als deel van Europa.

Problemen met dieren zijn er meer dan hier genoemd kunnen worden. Jaarlijks kiest de Raad uit deze veelheid een aantal onderwerpen en werkt daaraan. De werkwijze van de Raad komt neer op het grondig onderling uitwisselen van informatie en het zoeken van een gemeenschappelijke conclusie op grond van die informatie. Dat vergt tijd en bezinning. Gegeven de omvang van het Bureau en de hoofdfuncties van de Raadsleden betekent dit dat het aantal uitgebrachte adviezen per jaar niet groot in getal is. In de loop van de achterliggende vijf jaren is echter zodoende toch een scala van adviezen uitgebracht, die betrekking hebben op het lot van miljoenen dieren. Daarmee wordt voldaan aan de opzet die verwoord is in de Gezondheids- welzijnswet voor Dieren, die ik samenvat als de wens van onze maatschappij om áls dieren dan door mensen gehouden worden, om dan deze dieren een fatsoenlijk leven te geven. Deze wens wordt door iedereen gekoesterd, maar de onderlinge verschillen over wat dat dan betekent in de praktijk zijn erg groot. Culturele en economische opvattingen verschillen immers in onze maatschappij. Het is dankzij de bereidheid van leden van de Raad voor Dierenaangelegenheden om permanent en persistent overleg te voeren met andersdenkenden dat de Raad zijn werk voor de dieren kan doen. Een efficiënt Bureau is daarbij natuurlijk onmisbaar.

De aandacht voor dieren en vooral voor dierenwelzijn neemt momenteel exponentieel toe. Dieren zijn namelijk belangrijk, ook en vooral voor hun eigenaren. Daarom komen er snel emoties bij deze aandacht. Vandaar dat gedegen overleg tussen "verschillend denkenden" zo wezenlijk is, voor de dieren en voor de mensen. Daarom ben ik trots op de Raad voor Dierenaangelegenheden. Daarin wordt belangrijk werk verricht.

Prof. Dr. H. Vaarkamp,
Voorzitter

Belangrijke gebeurtenissen in 2006

In november 2006 zijn er Tweede-Kamerverkiezingen. Voor het eerst in de Nederlandse Parlementaire geschiedenis komt een politieke partij in de Tweede kamer die zich vooral richt op het welzijn van dieren, de Partij voor de dieren. De partij krijgt twee zetels. Ook andere politieke partijen geven meer aandacht aan het welzijn van dieren in hun verkiezingsprogramma's.

In augustus 2006 breekt in Nederland voor het eerst bluetongue uit. Deze ziekte wordt veroorzaakt door vectoren van het bluetongue-virus, Culicoides soorten (knutten). Nederland. Ook in andere landen om ons heen breekt de ziekte uit.

Naar aanleiding van de adviezen van het Forum Gezelschapsdieren wordt het Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren (LICG) opgericht. In oktober is de oprichting van de Stichting LICG een feit. De Stichting is, hoewel voortkomend uit de activiteiten van het Forum gezelschapsdieren, zowel inhoudelijk als organisatorisch niet gebonden aan de Raad.

Na 15 jaar discussie, zij het niet continu, is een positieflijst gehouden dieren door de Raad vastgesteld. Hieraan heeft de Raad een aantal jaren gewerkt.

Op 15 november 2006 neemt de voorzitter van de Raad, prof.dr. C.J.G. Wensing, officieel afscheid van de Raad. Dit gebeurt met een speciaal symposium met de titel: Toekomstmuziek voor dieren en dierbeleid?

Prof. dr H. Vaarkamp is per 15 november benoemd als de nieuwe voorzitter van de Raad voor Dierenaangelegenheden.

Missie, visie en strategie

Missie

De Raad is een overlegplatform van organisaties en deskundigen, dat de Minister van LNV adviseert over strategische vraagstukken op het gebied van de gezondheid en het welzijn van gehouden dieren. Hij baseert zich daarbij op de meest recente ontwikkelingen in de wetenschap en houdt rekening met de opvattingen die leven in de Europese, en in het bijzonder de Nederlandse, samenleving.

Deze missie is het fundament onder de Raad. Alle activiteiten van de Raad, het Forum Welzijn Gezelschapsdieren en het Bureau van de Raad dienen bij te dragen aan een steeds betere invulling hiervan.

Visie

De Raad streeft er naar een toonaangevend orgaan te zijn dat bekend staat om zijn goed onderbouwde en praktisch toepasbare stukken. Als toonaangevend orgaan wordt de Raad door het Ministerie van LNV om advies gevraagd inzake de gezondheid en het welzijn van gehouden dieren en wordt aan de adviezen van de Raad een groot gewicht toegekend. Een deel van zijn werkzaamheden richt zich (nog) op de invulling van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, hoewel niet altijd in de zin van wet- en regelgeving. Het aandeel van aan de Raad voorgelegde strategische vraagstukken wordt steeds groter. De Raad streeft naar een grote naamsbekendheid binnen de landbouwhuisdieren- en gezelschapsdierensector, maar ook binnen de Nederlandse samenleving. De inspanningen van de Raad zijn er daarnaast opgericht dat binnen de sector een juist beeld over de werkzaamheden van de Raad bestaat.

Strategie

Bewustzijn van het krachtenveld waarin de Raad opereert en het dikwijls gevoelige karakter van de onderwerpen die de Raad in behandeling neemt is cruciaal om te komen tot maatschappelijk en politiek gedragen adviezen. Ook inzicht in de wetenschappelijke ontwikkelingen en de praktische mogelijkheden is van groot belang bij het opstellen van adviezen. Alleen op deze wijze kan de Raad het toonaangevende orgaan uit zijn visie worden. Het (tijdig) opvangen van signalen is daarom van wezenlijk belang. Via zijn website en door participatie van het bedrijfsleven, overheid, wetenschap en maatschappelijke organisaties in de Raad, kan de Raad voeling houden met het krachtenveld waarin hij opereert. Bovendien bieden de in de Raad participerende vertegenwoordigers toegang tot een groot netwerk van relaties. Gegeven de huidige politieke context waarin dierenwelzijn in een breder Europees perspectief geplaatst wordt en veel overgelaten wordt aan de sector, kan de Raad een grote meerwaarde bieden.

Een tweede aspect dat van belang is bij het opstellen van adviezen, is dat het gevraagde advies tijdig beschikbaar is. Doordat het Bureau van de Raad klein is, kan zij, mede dankzij de steeds van samenstelling wisselende werkgroepen, efficiënt en effectief zijn werkzaamheden verrichten. De beperkte omvang maakt het echter ook kwetsbaar.

Om zijn visie te realiseren, zet de Raad in op een combinatie van productontwikkeling en marktpenetratie. Concreet betekent de keuze voor productontwikkeling, dat de Raad zijn product (de adviezen die hij opstelt) zodanig verder zal ontwikkelen dat het onderscheidend is en een grote meerwaarde heeft, waardoor het bij de beleidsvorming door het Ministerie van LNV een grotere impact krijgt. Marktpenetratie zal vooral gerealiseerd worden door een in kwaliteit en kwantiteit opvallende output en een goede communicatiestrategie. De Raad dient nadrukkelijk andere belanghebbenden niet uit het oog te verliezen: zij spelen zowel bij de productontwikkeling als bij de marktpenetratie een zeer belangrijke rol. Ook aanscherping van de interne coördinatie en organisatie zal bijdragen aan het realiseren van de ambities.

Raad voor Dierenaangelegenheden in 2006

Het Forum Welzijn Gezelschapsdieren dat opereert onder auspiciën van de Raad krijgt een vervolg tot december 2007. Begin 2006 heeft het Forum twee publicaties naar buiten gebracht met een actieplan tot het verder uitwerken van een aantal thema's op het gebied van gezelschapsdieren. Dit betreft ten eerste de identificatie en registratie van gezelschapsdieren, te beginnen met de hond, ten tweede certificering van de handel en ten derde communicatie/voorlichting.

Op het personele vlak betreft de belangrijkste ontwikkeling de komst van een nieuwe secretaris van het Forum, per 1 juni 2006.

Het jaar 2006 is voor de Raad een zeer productief jaar gebleken. Naast diverse lopende zaken uit 2005 werd een aantal nieuwe onderwerpen opgepakt. Eén en ander heeft geresulteerd in de afhandeling van 10 vraagstukken in de vorm van een advies of notitie. Vraagstukken die eind 2006 nog niet waren afgerond zullen naar verwachting in 2007 tot een einde worden gebracht.

Hieronder worden in het kort de adviezen van 2006 beschreven.

Gedeelde zorg (RDA 2006/01)

De minister van LNV stelde de vraag aan het Forum hoe de verantwoordelijkheid voor de zorg van het gezelschapsdier daar kan komen waar die hoort en hoe kunnen de overheid en de gezelschapsdierensector daar in samenwerken? Het Forum is na analyse van de problemen tot een actieplan gekomen. Hierin staan afspraken die het welzijn van gezelschapsdieren kunnen verbeteren.

Het aantal gezelschapsdieren in Nederland is de laatste jaren toegenomen. De maatschappij vindt het welzijn van deze dieren steeds belangrijker en mensen geven steeds meer geld uit aan de verzorging van het dier. Het Forum constateert echter veel welzijnsproblemen. Dit kunnen gezondheids- of gedragsproblemen, stress of erfelijke gebreken zijn. Concrete oorzaken zijn onder meer tekortkomingen in de fokkerij, slechte verzorging en huisvesting en transport of handel. Het gaat om dieren met een eigen waarde en eigen belangen, die zij zelf niet kunnen verdedigen. Vanwege economische belangen en onwetendheid bij houders van dieren, worden deze kwetsbare belangen niet altijd gerespecteerd.

Een voorwaarde voor succes is verdere samenwerking, professionalisering en transparantie van de sector. Het Forum is van mening dat de primaire verantwoordelijkheid voor het welzijn van het dier ligt bij de houder van het dier. Dit kan een particulier zijn, maar ook bijvoorbeeld een handelaar, fokker, detaillist, asielhouder of pensionhouder. De activiteiten die partijen ondernemen moeten worden ondersteund door een adequate regelgeving en handhaving. De rol voor de overheid is die van ondersteuner en regelgever.

Als het welzijn van gezelschapsdieren niet goed gewaarborgd, dan wordt dit vooral veroorzaakt door een gebrek aan kennis bij en een verkeerde mentaliteit van houders. Bij degenen die bedrijfsmatig met dieren omgaan, leiden economische motieven soms tot aantasting van het welzijn van de dieren. Om de genoemde knelpunten op te lossen, stelt het Forum onder meer de volgende maatregelen voor.

Certificatie

Het Forum vindt certificatie een noodzakelijk instrument om de kwaliteit van de bedrijfsmatig betrokkenen, de geleverde dieren en de geboden diensten te verhogen en daarmee het welzijn van de dieren te waarborgen. Het past ook bij de verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en gezelschapsdierensector, die de overheid voor ogen heeft.

Partijen spreken af dat zij een certificatiesysteem zullen instellen voor de (detail)handel en fokkerij, waarin normen worden opgenomen voor:

- fokbeleid en (detail)handel,
- scholing en vakbekwaamheid,
- huisvesting en verzorging van de dieren,
- een klachtensysteem.

Certificatie wordt gefaseerd ingevoerd, te beginnen met de spelers die nu onder het Honden- en Kattenbesluit vallen.

Identificatie & Registratie van gezelschapsdieren

Het Forum, met uitzondering van het ministerie van LNV, is van mening dat er een verplichte Identificatie en Registratie (I&R) van honden en katten moet komen. Vooral nog zou de verplichting alleen moeten gelden voor honden. Het doel van I&R is het verminderen van het aantal agressieve dieren, zwerfdieren en asiëldieren, het voorkomen van erfelijke gebreken en het reguleren van de handel en fokkerij. Het middel ondersteunt het toezicht.

Het ministerie van LNV ziet dat I&R een bruikbaar instrument kan zijn, maar er zijn op dit moment geen overheidsdoelstellingen die een wettelijke verplichting voor I&R als instrument rechtvaardigen. LNV vindt bovendien dat onvoldoende duidelijk is gemaakt hoe I&R daadwerkelijk zal bijdragen aan een efficiëntere bestrijding van zoönosen en een betere aansturing van het fokbeleid en vraagt zich af welke spelers deze taken op zich zullen nemen.

Voorlichting

Het Landelijke InformatieCentrum Gezelschapsdieren (LICG) moet zorgen voor de informatieverstrekking en voorlichting aan de burger, handelaren en fokkers en zal gebruikmaken van verschillende communicatiemiddelen. Het Forum vindt het noodzakelijk dat een fokker of handelaar aan kopers van gezelschapsdieren een dierenbijsluiter verstrekt. Hierin moet informatie worden opgenomen over de verzorging, opvoeding, veiligheid en gezondheid van het gekochte dier.

Feiten en cijfers (RDA 2006/02)

Gezelschapsdieren hebben een positieve invloed op de gezondheid van mensen. Honden kunnen een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van kinderen, het verminderen van het ziekteverzuim en huisartsbezoek en de behandeling van gedragsproblemen [9]. Gezelschapsdieren bevorderen de socialisatie van (vereenzamende) ouderen, vormen een doel in het leven, reduceren stress en zorgen ervoor dat de eigenaar in beweging blijft.

In Nederland neemt het aantal gezelschapsdieren toe. Vooral het aantal honden (1,8 miljoen), katten (3,3 miljoen) en konijnen (1 miljoen) is gestegen. Alleen het aantal knaagdieren (0,8 miljoen) en vissen (19 miljoen) laat een daling zien. Het percentage gezinnen met gezelschapsdieren is gestegen van 50% in 1999 naar 55% in 2005. Ongeveer 300.000 huisdiereigenaren zijn lid van een ras- of liefhebbersvereniging. Het aantal rashonden (met stamboom) bedraagt 47% van het aantal katten. Dit deel van de populatie wordt gefokt door 9.000 honden- en 11.000 kattenfokkers. Internet lijkt inmiddels een belangrijke plaats in te nemen bij de handel in dieren. Exacte cijfers van de handel via internet zijn niet bekend. Er zijn tien grotere dierenbeschermingsorganisaties actief in Nederland. Het merendeel hiervan richt zich op één diersoort of groepen diersoorten (bijvoorbeeld reptielen, papegaaien of vissen). Een deel van deze organisaties is ook verantwoordelijk voor een vorm van dierenopvang. Daarnaast zijn er vele tientallen andere, kleinere en grotere organisaties betrokken bij de opvang van dieren. Meestal beperkt zich dat tot één of twee diersoorten. De herplaatsingspercentages in asielen liggen rond de 90-95% voor honden en 80-85% voor katten. Ook hierbij speelt internet een grote rol. 160 groothandels en 2.300 detailhandelsbedrijven verzorgen de handel in dieren en dierenbenodigdheden. Voor verschillende diersoorten,

met name honden en vogels, worden jaarlijks meer dan 1.000 wedstrijden, kampioenschappen, beurzen en tentoonstellingen georganiseerd. De sector gezelschapsdieren (voeding, handel, veterinaire zorg, onderwijs en overige diensten) verschaft werkgelegenheid aan ongeveer 9.000 FTE's. Bij de dierenarts worden per jaar ongeveer 2,2 miljoen gezelschapsdieren aangeboden voor een consult of ingreep. Een huishouden met gezelschapsdieren geeft aan aanschaf en verzorging jaarlijks gemiddeld € 277 (totaal € 1.45 miljard) uit. Samen met de productie van gezelschapsdierenvoeding en de handel (import en export) van dieren vertegenwoordigt de sector op deze wijze een waarde van minimaal € 2,1 miljard.

Ter vergelijking: de toegevoegde waarde van de grondgebonden veehouderij (rundvee, paarden schapen en geiten) bedraagt € 6,7 miljard, waarvan circa € 1,2 miljard voor de paardensector. De intensieve veehouderijsector vertegenwoordigt een waarde van € 5,2 miljard. De gezelschapsdierensector in Nederland is hiermee een economische factor van significante betekenis.

Mogelijkheden tot versoepeling van het verbod op het hergebruik van dierlijke eiwitten (RDA 2006/03)

De Raad constateert dat het aantal klinisch verdachte dieren op boviene spongiforme encefalopathie (BSE) en BSE-positieve dieren in Nederland de andere landen van Europa sterk afneemt. Ook het aantal gevallen van de variant Creutzfeldt-Jakob Disease (vCJD) bij de mens neemt duidelijk af. De huidige BSE-prevalentie in Nederland ligt inmiddels op een erg laag niveau en de BSE-maatregelen blijken zeer effectief te zijn. De Raad acht daarom de humane blootstelling en de kans op het optreden van vCJD als gevolg hiervan als uiterst gering.

De Raad is van mening dat beperkte herintroductie van verwerkte dierlijke eiwitten (diermeel) met het oog op de bedreiging van de dier- en volksgezondheid verantwoord is. Voor dit doel wordt zogenaamd categorie 3 materiaal (bijproducten afkomstig van gezonde dieren die zijn goedgekeurd voor humane consumptie) van varkens en pluimvee gebruikt. Hiermee worden tevens andere (biologische en chemische) risico's vermeden. Op basis van risicoanalyses zou zelfs diermeel van herkauwers weer hergebruikt kunnen worden. Echter, om elk risico van kruisbesmetting in de keten te voorkomen en een nulrisico voor de consument te kunnen benaderen, vindt de Raad dat vooralsnog alléén gekozen dient te worden voor herintroductie van varkens- en pluimveediermeel. Ondanks het feit dat Transmissible Spongiform Encephalopathy (TSE) bij varkens en pluimvee niet wetenschappelijk is aangetoond, vindt de Raad vanuit het voorzorgsprincipe, maar ook op ethische gronden, dat de species-to-species ban (zogenaamde antikannibalisme bepaling) gehandhaafd dient te blijven.

Wel meent de Raad dat eventuele besluiten over beperkte herintroductie van dierlijk eiwit overeen moeten komen met de besluiten van de EU om elke twijfel in de markt te voorkomen.

Met betrekking tot de ethische aspecten merkt de Raad op dat er geen wetenschappelijk onderzoek bekend is op het gebied van ethiek in relatie tot de toepassing van dierlijk eiwit in de dierlijke productie.

De Raad constateert dat, in relatie tot maatschappelijke en economische aspecten, er grote hoeveelheden hoogwaardig dierlijk eiwit als potentiële voedingsbron worden vernietigd. Als vervanging voor dit, op zich waardevolle, dierlijke product wordt plantaardig (soja)eiwit gebruikt met een lagere biologische waarde, hetgeen toenemende import uit met name Zuid-Amerika tot gevolg heeft. Dit veroorzaakt schade voor het milieu (ontbossing Amazone en extra mineralenbelasting in Europa). De Raad meent dat ook omwille van het milieu en ter voorkoming van kapitaalvernietiging beperkte herintroductie dient te worden nagestreefd.

Natuurlijk gedrag van melkvee en vleeskalveren(RDA 2006/04)

De Raad is van mening dat runderen hun natuurlijk gedrag bij de huidige wijze van huisvesting nog niet volledig kunnen uitvoeren. De Raad is hierbij speciaal ingegaan op melkvee en vleeskalveren, omdat dit binnen de rundveehouderij de twee grootste categorieën rundvee zijn. Het natuurlijk gedrag van andere categorieën rundvee, zoals vleesvee en jongvee, is echter gelijk aan deze twee categorieën rundvee.

De Raad constateert dat de huidige huisvestingssystemen (ligboxenstallen voor melkvee en groepshuisvesting voor vleeskalveren) er toe hebben bijgedragen dat melkkoeien en vleeskalveren hun natuurlijk gedrag beter kunnen uitvoeren. Dit ten opzichte van de grupstal en de individuele huisvesting. Daarentegen wordt nu ongeveer 15% van het melkvee steeds vaker langdurig of zelfs permanent op stal gehouden hetgeen een negatieve invloed op het welzijn kan hebben.

Desondanks zijn er op een aantal punten nog verbeteringen in de huidige huisvestingssystemen nodig.

In stalsystemen waar het melkvee het gehele of vrijwel het gehele jaar door op stal blijft kunnen bepaalde aspecten van het bewegings- en het rust-/slaap-gedrag in de stal beperkt uitgevoerd worden.

De meeste problemen om in de stal het natuurlijk gedrag uit te kunnen voeren hebben te maken met de ruimte per dier, de kwaliteit van de vloer en de kwaliteit van de ligplaats. De Raad adviseert om in de bestaande en toekomstige stalsystemen te steven naar:

1. Meer ruimte per dier in de loopgedeeltes waardoor de dieren het bewegingsgedrag voldoende kunnen uitvoeren.
2. Stroeve vloeren die niet te hard, maar wel gemakkelijk schoon en droog te maken zijn, waardoor het bewegingsgedrag, de lichaamsverzorging, het wijken voor koppelgenoten bij agressie/vluchten en het gedrag behorende bij mesten/urineren beter kan worden uitgevoerd.
3. Een ruimere ligplaats met een zachte bedding, waarbij niet alleen naar de breedte, maar vooral ook naar de lengte van de ligplaats wordt gekeken, passend bij de hedendaagse melkkoe.

Onderzoek naar de optimale stalinrichting zal gericht moeten zijn op deze drie aspecten.

De Raad vindt verder dat alle dieren tegelijkertijd moeten kunnen gaan liggen op een geschikte, schone ligplaats. Dat kan alleen als er minimaal evenveel goede ligplaatsen zijn als aanwezige runderen.

Een belangrijk aspect van het natuurlijk gedrag betreft de koe-kalf relatie direct na de geboorte. Het kalf drooglikken door de koe is voor het natuurlijk gedrag van zowel het kalf als koe belangrijk en stimuleert daarbij ook nog de melkproductie. Daarna zijn er twee mogelijkheden:

Het kalf bij de koe weghalen ter voorkoming van het ontstaan van een hechte moeder-jong binding, of het kalf minstens 6 weken bij de moeder laten.

In stalsystemen met een apart afkalfgedeelte is de eerste optie in praktische zin goed uit te voeren. De tweede optie is op dit moment in de reguliere melkveehouderij niet uitvoerbaar, omdat het een geheel andere benadering van de melkveehouderij vergt. Sommige biologische melkveehouders laten het kalf langer bij de koe. De ervaringen zullen leren of deze werkwijze breder toepasbaar is.

Vleeskalveren kunnen door het ontbreken van weidegang de daarmee samenhangende natuurlijke gedragingen niet uitvoeren.

De grootste belemmeringen voor vleeskalveren om in de huidige groepshuisvestingssystemen hun natuurlijk gedrag uit te voeren hebben te maken met de ruwvoeropname, de zuigbehoefte van de kalveren, de bewegingsruimte en de kwaliteit van de vloeren.

Door de Animal Sciences Group (ASG) van Wagening Universiteit en Research Centrum (WUR) wordt onderzoek gedaan naar verstrekking van vocht en vast voer aan vleeskalveren. Een definitief oordeel over waterverstrekking in combinatie met ruwvoerverstrekking zal gebaseerd moeten worden op dit onderzoek.

De kennis omtrent het zuiggedrag is nog te ontoereikend om een gericht advies te geven. De Raad adviseert daarom het onderzoek rond het zuiggedrag voort te zetten. De Raad adviseert daarnaast om de resultaten van het onderzoek dat door ASG wordt uitgevoerd naar beschikbaarheid van drinkwater en de optimale ruwvoerverzorging mee te nemen in de ontwikkeling van de welzijnsmeter. De resultaten van dit onderzoek kunnen richtinggevend zijn voor verder handelen.

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat er in bepaalde situaties bij de mens en de rat een verband bestaat tussen lusteloosheid en een te laag Hb-gehalte. Bij vleeskalveren is niet onderzocht of lusteloosheid van invloed kan zijn op bepaalde natuurlijke gedragingen en waar dan eventueel de Hb-grens ligt waarbij lusteloosheid zich bij kalveren openbaart. De Raad adviseert om hier onderzoek naar te doen en de resultaten daarvan te gebruiken in de ontwikkeling van de welzijnsmeter.

De Raad adviseert voorts om in de huidige stallen of in nieuw te ontwikkelen stallen voor vleeskalveren onderzoek te doen naar:

- Meer bewegingsruimte. Deze kan door grotere groepen kalveren te vormen en/of per kalf meer ruimte te geven. Er komt zo meer ruimte beschikbaar voor beweging en om te liggen.
- Vorming van een liggedeelte, voorzien van een zacht ligbed.
- Zachte, maar stroeve vloeren die gemakkelijk schoon en droog te maken zijn, waardoor het bewegingsgedrag, de lichaamsverzorging en het mesten/urineren goed kan worden uitgevoerd.

Natuurlijk gedrag van varkens (RDA 2006/05)

De Raad is van mening dat in de hedendaagse varkenshouderij natuurlijk gedrag niet volledig tot uitdrukking kan komen.

Het belangrijkste natuurlijke gedrag dat guste en drachtige zeugen in de huidige systemen niet voldoende uit kunnen voeren is het foerageergedrag. Het niet voldoende kunnen uitvoeren van dit gedrag kan leiden tot het uitvoeren van afwijkend gedrag. Daarnaast hangt het exploratiegedrag nauw samen met het foerageergedrag. De Raad adviseert om deze zeugen dagelijks extra geschikt materiaal, zoals ruwvoer of zaagsel, aan te bieden. Uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek naar geschikte materialen kunnen hierbij richtinggevend zijn.

De huidige hokken van kraamzeugen geven de zeugen weinig tot geen mogelijkheden om het voortplantingsgedrag en het onderhoudsgedrag, daarvan met name het bewegingsgedrag, uit te voeren. De zeugen kunnen zich niet vrij bewegen, zich niet omdraaien en het nestbouwgedrag niet uitvoeren. Daartegenover staat in positieve zin dat in de huidige kraamhokken de kans op het doodliggen van de biggen wordt gereduceerd. In de huidige kraamhokken is het waarschijnlijk niet of nauwelijks mogelijk om veranderingen aan te brengen waardoor de zeugen de bovengenoemde gedragingen beter kunnen uitvoeren.

De Raad adviseert daarom voor de kraamzeugen nieuwe stalconcepten te ontwikkelen, waarbij ernaar wordt gestreefd dat zoveel mogelijk aan de onderstaande punten wordt voldaan. Deze punten zijn:

- De zeugen kunnen zich draaien of het hok verlaten.
- Er is een dicht vloergedeelte waarop de dieren kunnen liggen en een roostergedeelte om te mesten.
- Op het dichte vloergedeelte kan nestbouw materiaal gegeven worden.

- Er worden maatregelen genomen om de kans op het doodliggen van de biggen, met name in de eerste vijf dagen na de geboorte, te reduceren.

In de huidige vormen van huisvesting kunnen kraambiggen beperkt het exploratiegedrag, het speelgedrag, het gedrag behorend bij het vaststellen van de onderlinge hiërarchie en het kunnen leren aangaan van sociale relaties uitvoeren. Om het exploratie- en het speelgedrag te stimuleren is het belangrijk de kraambiggen te prikkelen. Dit kan door het aanbieden van speeltjes en ander exploratiemateriaal. Het aanbieden van exploratiemateriaal is in de huidige kraamhokken al wel mogelijk, maar gebeurt nog niet optimaal. De Raad adviseert om, daar waar mogelijk, het gebruik van exploratiemateriaal te stimuleren.

Biggen bepalen in de kraamperiode hun onderlinge hiërarchie en ontwikkelen in deze periode hun sociale gedrag. Dat beïnvloedt in belangrijke mate hun sociale gedrag in de volgende levensfase. Biggen moeten elkaar kunnen ontlopen en voor elkaar kunnen vluchten. Die ruimte is binnen de huidige kraamhokken niet altijd aanwezig. De Raad adviseert om, in combinatie met de nog te ontwikkelen nieuwe kraamstal, ook te onderzoeken hoe meer ruimte aan de kraambiggen gegeven kan worden, zodat de biggen het sociale gedrag beter kunnen ontwikkelen.

In de huidige huisvestingssystemen ontvangen gespeende biggen in het algemeen te weinig prikkels om het exploratiegedrag voldoende uit te voeren. Afhankelijk van de hok- of de groepsgrootte kan daarnaast het speel- of het sociaal gedrag veelal minder goed uitgevoerd worden.

De Raad adviseert om de groepen te laten bestaan uit ongeveer tien tot dertig dieren per groep zodat ze in de gelegenheid zijn het sociaal gedrag te kunnen ontwikkelen. Daarnaast adviseert de Raad om de biggen meer afleidingsmateriaal, bijv. strooisel en verschillende speeltjes, in het hok aan te bieden om zodoende het exploratie- en speelgedrag te stimuleren. Praktijkonderzoek zal moeten uitmaken in welke vorm en op welke wijze substraat en afleiding- c.q. speelmateriaal het best kan worden gegeven.

In het huidige huisvestingssysteem van vleesvarkens in kleine groepen met brijvoeding, kunnen het exploratiegedrag en het sociale gedrag niet goed uitgevoerd worden. In de systemen met droogvoerbakken kunnen vooral het sociale gedrag en het foerageergedrag beperkt worden uitgevoerd.

De ontwikkeling van het sociale gedrag moet door de varkens vooral in de kraamfase geleerd worden. Als dit niet goed wordt aangeleerd kan het gebrek aan sociale vaardigheden leiden tot agressie in de mestfase. Varkens zullen in die situatie dan de gelegenheid moeten hebben om te "vluchten". Dit kan alleen als er voldoende ruimte is. Met name aan het eind van de mestfase kan die ruimte in de onderhavige systemen te beperkt zijn. De Raad adviseert om in bestaande en toekomstige huisvestingssystemen vleesvarkens meer vrije ruimte te geven. Dit kan door vergroting van de oppervlakte per dier of door combinatie van hokken waardoor de dieren ruimte van elkaar kunnen "lenen". Praktijkonderzoek zal moeten aangeven welke optie het meest realistisch is.

Daarnaast adviseert de Raad de vleesvarkenshouders om in hun afspraken met fokkers extra te letten op de ontwikkeling van het sociale gedrag.

Ten aanzien van het foerageer- en het exploratiegedrag geldt hetzelfde als is geadviseerd voor guste en drachtige zeugen. Het lopende onderzoek bij ASG zal ook voor vleesvarkens informatie moeten opleveren dat kan leiden tot mogelijkheden om beide gedragingen in voldoende mate te kunnen uitvoeren.

Natuurlijk bedrag van legkippen en vleeskuikens (RDA 2006/06)

In dit advies is speciaal ingegaan op legkippen en vleeskuikens, omdat dit binnen de pluimveehouderij de twee grootste categorieën pluimvee zijn. De beschrijving van het natuurlijk gedrag (bijlage 1) is echter ook van toepassing op andere categorieën pluimvee van de soort Gallus Gallus.

De belangrijkste natuurlijke gedragingen die legkippen in de huidige verrijkte kooisystemen nog niet voldoende uit kunnen voeren zijn het bewegings-, het exploratie-, het foerageer- en het gedrag samenhangend met de lichaamsverzorging, met name het stofbadgedrag. In niet-kooisystemen zijn alle gedragingen voldoende mogelijk. De oplossingen voor het bewegingsgedrag in kooien zal moeten worden gezocht in de vergroting en of het creëren van meer effectieve ruimte per kip. Dit kan zowel door het gebruik van grotere kooien bij een zelfde oppervlakte per kip waardoor dieren ruimte van elkaar kunnen "lenen", dan wel door de oppervlakte per hen in de kooi te vergroten.

De Raad adviseert om de mogelijkheden om het foerageergedrag, en daarmee het exploratiegedrag, en het stofbadgedrag uit te kunnen voeren te bevorderen. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van reeds uitgevoerde studies op dit terrein. Eventueel is aanvullend praktijkonderzoek nodig.

Verder beveelt de Raad aan om via onderzoek te bepalen welke effectieve oppervlakte per dier en groepsgrootte het meest beste resultaat geeft om het bewegingsgedrag optimaal te kunnen uitvoeren.

De belangrijkste natuurlijke gedragingen die slachtkuikens in de huidige huisvestingssystemen onvoldoende uit kunnen voeren zijn het bewegings-, rust- en slaapgedrag. De belemmeringen om hun natuurlijk gedrag uit te kunnen voeren liggen bij vleeskuikens met name in de laatste twee weken van de mestperiode. Door de selectie op snelle gewichtstoename hebben vleeskuikens moeite om deze gedragingen in die laatste twee weken van de mestperiode uit te voeren.

De Raad is van mening dat op basis van de thans beschikbare informatie het echte probleem voor het onvoldoende kunnen uitvoeren van de genoemde natuurlijke gedragingen veroorzaakt wordt door de eerder genoemde selectie op snelle groei. De laatste jaren is de fokkerij echter bezig op deze ontwikkeling te reageren. De Raad adviseert daarom om het onderzoek en de fokkerij blijvend te richten op de ontwikkeling van een vleeskuiken waarin een goede balans is tussen groeisnelheid en de mogelijkheid tot het uitvoeren van de genoemde gedragingen.

Algemene opmerking ten aanzien van natuurlijk gedrag bij rundvee, varkens en pluimvee

De Raad heeft gemeend te moeten opmerken dat veranderingen in huisvesting negatieve gevolgen kan hebben voor de internationale concurrentiepositie, de ruimtelijke ordening, de diergezondheid, de voedselveiligheid, de arbeidsomstandigheden of het milieu. De Raad adviseert om bij de verdere uitwerking van zijn advies deze aspecten ook te onderzoeken en mee te wegen. De Raad adviseert om bij een verslechtering van de concurrentiepositie van de Nederlandse rundvee-, varkens- en pluimveehouders ten gevolge van de voorgestelde aanpak de discussie over de toepassing van verschillende instrumenten in Europees verband, met derde landen en in de WTO te gaan voeren.

Hoogproductief melkvee: grenzen aan de groei? (RDA 2006/07)

Voor het realiseren van een hoge melkproductie is, naast de juiste genetische aanleg van de koe, vooral de kwaliteit van het management van cruciaal belang.

De gemiddelde melkproductie per koe is gestegen van 4.625 kg melk in 1975 naar 7.494 kg melk in 2003. Deze productiestijging is het resultaat van een samenspel van een veranderd management en een verbeterde genetische aanleg van koeien

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er een negatief genotypisch verband bestaat tussen gezondheidskenmerken en incidentie van gezondheidsproblemen enerzijds en het melkproductie-niveau anderzijds. Fenotypisch is dit negatieve verband echter niet eenduidig, doordat er veel factoren op een complexe wijze op elkaar inspelen, zoals het management en het ras.

De Raad is van mening dat het verder verhogen van het melkproductieniveau van de koe uitsluitend acceptabel is als de koe zonder (fysieke) belemmeringen¹ en met vertoning van het normale gedrag melk kan produceren. Primair betekent dit dat de verschillende type koeien, het management en de (toekomstige) randvoorwaarden op elkaar afgestemd dienen te worden.

De Raad geeft tevens de voorkeur aan een optimaal melkproductieniveau in plaats van een maximaal melkproductieniveau. Bij een optimaal melkproductieniveau is een balans gevonden tussen de gezondheid en het welzijn van de melkkoeien enerzijds en (economische) randvoorwaarden anderzijds.

De Raad spreekt zijn zorg uit over de mate van individuele zorg die aan koeien geboden kan en moet worden bij een stijgende melkproductie per bedrijf door schaalvergroting. Het tot een ding maken ('verdinglijking') of industrialisatie van de koe acht hij ongewenst, is voor het imago van de sector schadelijk en zal leiden tot een maatschappelijk conflict. De Raad constateert daarnaast dat door verdere schaal- en productievergroting weidegang voor de melkkoeien steeds meer onder druk komt te staan, maar wil er tevens op wijzen dat een deel van de melkveehouders er wel in slaagt schaal- en productievergroting te (blijven) combineren met weidegang.

De Raad is van mening dat het selectie- en fokbeleid voor melkkoeien verbeterd moet worden door:

- Het opnemen van gezondheidskenmerken in de genetische selectie met een voldoende gewicht om achteruitgang in gezondheid en welzijn te voorkomen (i.e. multi trait selectie in plaats van single trait selectie);
- Het instellen van een breed overleg over de Nederlandse fokdoelen;
- Aan de bewustwording en scholing van melkveehouders op dit punt nadere aandacht te schenken.

Daarnaast is de Raad van mening dat het bedrijfsleven en de overheid meer moet investeren in meer onderzoek om 1) een beter inzicht te krijgen in de gevolgen van selectie en het fokken op een hoge melkproductie, 2) de gevolgen hiervan beter te kunnen voorspellen door een beter inzicht in onderliggende processen, maar vooral ook om 3) innovaties te ontwikkelen om in de fokkerij adequater om te kunnen gaan met de gezondheid en het welzijn van melkvee op individueel en koppelniveau.

Adviesbrief aan het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over het houden van dromedarissen voor productiedoeleinden in Nederland (RDA 2006/08)

Uitgangspunt voor de toelating van nieuwe diersoorten is dat, conform artikel 34 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, diersoorten die voor productiedoeleinden gehouden worden zowel in theorie als in de Nederlandse praktijk vanuit gezondheids- en welzijnsoogpunt op een aanvaardbare wijze gehouden moeten kunnen worden. Op initiatief van de belanghebbende(n) dient dit gedocumenteerd te kunnen worden aangetoond. Het door de Raad voorgestelde toetsingskader sluit aan op de bepalingen in artikel 34 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, het Besluit aanwijzing voor productie te houden dieren en het Besluit welzijn productiedieren en is in lijn met het eerder door hem gepubliceerde advies over het toetsingskader en de toelatingsprocedure voor de aanwijzing van nieuwe voor productiedoeleinden te houden vissoorten in Nederland (RDA 2002/07).

¹ Hier zijn begrippen als fysiologische balans, gezondheid en robuustheid bij inbegrepen.

Alvorens te toetsen of een diersoort vanuit gezondheids- en welzijnsoogpunt op een aanvaardbare wijze voor productiedoeleinden in Nederland kan worden gehouden, is het volgens de Raad noodzakelijk dat eerst inzichtelijk gemaakt wordt of de diersoort überhaupt geschikt is voor productiedoeleinden.

De Raad is van mening dat, om vervolgens een adequate toetsing te kunnen doen, informatie gebaseerd op wetenschappelijke kennis (met vermelding van referenties) én ervaring dient te worden verstrekt over de volgende parameters:

- Biologische karakteristieken van de diersoort
- Algemene informatie met betrekking tot het houden van de betreffende diersoort
- Specifieke welzijnseisen met betrekking tot het houden van de betreffende diersoort
- Doel waartoe de diersoort gehouden wordt
- Ervaringen van elders met het houden van de betreffende diersoort.

Door per parameter aan te geven waarom op het betreffende punt geen onaanvaardbare gezondheids- en welzijnsproblemen zullen optreden bij het houden van de betreffende diersoort en op welke wijze op het betreffende punt in de praktijk invulling zal worden gegeven aan het managen van het houden van de betreffende diersoort, dient inzichtelijk te worden gemaakt dat het houden van de betreffende diersoort voor productiedoeleinden vanuit welzijnsoogpunt op aanvaardbare wijze in Nederland kan plaatsvinden. De Raad vindt dat, evenals voor runderen, varkens en kippen, het natuurlijk gedrag van de diersoort leidend moet zijn voor het bepalen van de wijze waarop de dieren zullen worden gehouden (zie ook de adviezen RDA 2006/04, RDA 2006/05 en RDA 2006/06).

Voor een aantal gespecificeerde parameters vindt de Raad het noodzakelijk dat er een onderbouwing op grond van positieve en negatieve zoötechnische indicatoren (dat wil zeggen gedrags-, fysiologische, productie- en gezondheidsindicatoren) plaatsvindt. De te hanteren zoötechnische indicatoren zijn:

- Normaal en afwijkend gedrag (aandachtspunten: het voorkomen van stereotiep gedrag, het kunnen tonen van normaal gedrag en het kunnen hebben van het normale bioritme)
- (zelf-)Beschadigend gedrag (aandachtspunten: verwondingen en, indien relevant, kannibalisme)
- Eetlust (aandachtspunten: voeropname en verschil in eetlust tussen individuen)
- Voortplanting (aandachtspunten: mogelijkheid tot en succes van voortplanting in houderijsystemen)
- Groei (aandachtspunten: groei en gewichtstoename)
- Mortaliteit (aandachtspunten: mortaliteit in de verschillende levensfasen)
- Vóórkomen van ziekten (aandachtspunt: ziekte-incidentie)
- Vóórkomen van deformaties (aandachtspunten: incidentie en oorzaak van deformaties)

Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van hetgeen in de literatuur is beschreven en van ervaring met het houden van de betreffende diersoort elders.

De Raad realiseert zich dat het zeer waarschijnlijk niet mogelijk is om voor alle daartoe aangewezen onderdelen van het dossier uitspraken te doen over alle zoötechnische indicatoren. De Raad is van mening dat dit ook niet noodzakelijk, en in een aantal gevallen niet relevant, is om te kunnen komen tot een correcte indruk van het welzijn van diersoorten in Nederlandse houderijsystemen. Wel dient aangegeven te worden waarom op bepaalde punten geen informatie kan worden verstrekt en of ondanks het ontbreken van deze informatie een voldoende onderbouwde uitspraak kan worden gedaan over het welzijn van productiedieren in Nederlandse houderijsystemen. Het dossier dient een goed oordeel over de volledigheid en juistheid van de informatie mogelijk te maken.

Evaluatie en toekomst van het Europese diergezondheidsbeleid (RDA 2006/09)

De Raad is van mening dat de Europese basisregelgeving langere tijd mee moet gaan, zonder continu ingrijpende veranderingen. De basisregelgeving moet daarom flexibel kunnen inspelen op en rekening houden met nieuwe ontwikkelingen, zoals de gevolgen van de implementatie van de Europese Ecologische hoofdstructuur en nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen.

De Raad adviseert om de inbreng van Nederlandse zijde te beperken tot vier hoofdthema's. Dit zijn:

- preventie
- bestrijding
- financiering
- communicatie

Ten aanzien van preventie komt de Raad tot een negental te onderscheiden aandachtvelden die gericht zijn op het verkleinen van de risico's op de insleep en de verspreiding van zeer besmettelijke dierziekten. Van belang bij het preventieve beleid is dat maatregelen zijn gebaseerd op risico-analyses.

Voor het bestrijdingsbeleid adviseert de Raad toe te werken tot het kunnen gebruiken van vaccinaties bij alle dierziekten. Tegelijkertijd moet zijn verzekerd dat producten van gevaccineerde dieren of de dieren zelf zonder beperkingen in het internationale verkeer kunnen worden gebracht als de dieren afkomstig zijn uit gebieden waarvoor in het kader van de bestrijding van een ziekte geen beperkingen zijn opgelegd. De Raad adviseert om:

- in het kader van het Europese gedachtegoed te komen tot (grensoverschrijdende) compartimentering of regionalisering bij een uitbraak van een bepaalde zeer besmettelijke dierziekte.
- bij de bestrijding te kijken naar mogelijkheden tot een gedifferentieerd beleid ten aanzien van hobbydieren.
- er bij de Europese lidstaten op aan te dringen om bestrijdingsmaatregelen zoveel mogelijk op nationaal niveau te nemen of te coördineren.

De Raad constateert dat er grote verschillen bestaan in de financiering van kosten van dierziekteuitbraken tussen de verschillende lidstaten. Dit geldt zowel voor de directe kosten ten gevolge van uitbraken alsook de vervolgschade. De Raad adviseert het ministerie van LNV om te pleiten voor harmonisatie van de wijze van bekostiging van uitbraken van dierziekten en de vervolgschade.

De informatie over uitbraken van dierziekten, bestrijdingsmaatregelen, zoals bijvoorbeeld de inzet van vaccinatie, maar ook de preventieve maatregelen moet goed worden gecommuniceerd naar de maatschappij. Onjuiste of gebrekkige informatie kan leiden tot een geringer vertrouwen in de producten en in de aanpak van dierziekteuitbraken. De Raad adviseert om de Europese Commissie daarbij een grote rol te laten spelen, omdat zij naar alle waarschijnlijkheid het meest objectief informatie kan verstrekken en, met name ook naar derde landen, de informatie voor de verschillende lidstaten kunnen harmoniseren.

De Europese informatiekkanalen zullen daarvoor wel beter toegankelijk gemaakt moeten worden voor het publiek.

Positieflijsten (RDA 2006/10)

De Raad heeft een lijst opgesteld van diersoorten die naar de mening van de Raad geschikt zijn om te worden gehouden. Het betreft zogenaamde positieflijsten.

De Raad is van mening dat het dierenwelzijn het best gewaarborgd wordt door het 'nee, tenzij'-principe. Immers, bij dit principe is het aan degene die dieren wil houden om aan te tonen dat het welzijn van de dieren gewaarborgd is. De positieflijsten sluiten goed aan bij het 'nee, tenzij'-karakter van de GWWD.

Bij het opstellen van de positieflijsten zijn de volgende criteria gehanteerd;:

- De gezondheid en het welzijn van de diersoort onder realistische houderijomstandigheden;
- De grootte van de diersoort op volwassen leeftijd;
- Het gevaar dat de diersoort vormt voor zijn omgeving in relatie tot de maatschappelijke acceptatie van dit gevaar;
- Mogelijkheden tot herplaatsing van de diersoort indien noodzakelijk;
- De mate waarin informatie over of ervaring met de diersoort beschikbaar is.

RAPPORT GEPUBLICEERD: EN DAN?

In 2002 maakte de Raad, na een kritische evaluatie, een doorstart. Daarbij werd gekozen voor een nieuwe werkwijze en werd er gesproken over de Raad 'nieuwe stijl' om het verschil in werkwijze ten opzichte van de periode voor 2002 te duiden. Inmiddels zijn we 5 jaar verder en is het tijd om voorzichtig de balans op te gaan maken. In 2007 zal een externe evaluatie worden uitgevoerd, maar een voorzichtige conclusie dat de nieuwe werkwijze zijn vruchten lijkt af te werpen lijkt op zijn plaats: de publicaties van de Raad worden gebruikt bij de beleidsvorming, hebben de aandacht van de Tweede Kamer en blijken dikwijls nieuwswaardig. Daarnaast worden de publicaties van de Raad dikwijls aangehaald in rapporten die ten behoeve van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit zijn opgesteld (de hier weergegeven overzichten beogen nadrukkelijk niet volledig te zijn).

Follow-up van uitgebrachte publicaties van de Raad 'nieuwe stijl' (1)

Publicaties van de Raad in rapporten

- In het beleidsdossier 'Vis, als het maar verantwoord is' ten behoeve van het Consumentenplatform LNV wordt er op gewezen dat door de Raad een advies gepubliceerd is over het toelaten van nieuwe soorten kweekvis (RDA 2002/05). In een andere notitie ten behoeve van het Consumentenplatform LNV werd gewezen op het toen nog te publiceren advies over het doden van paling en meerval (RDA 2003/05)
- De analyse 'Viskweek in Nederland – een aanzet voor een nationale agenda ten behoeve van verdere duurzame ontwikkeling van de viskweek' van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2004) refereert aan de publicaties 'Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval' (RDA 2003/05) en 'Een toetsingskader en toelatingsprocedure voor aanwijzing van nieuwe voor productie te houden vissoorten' (RDA 2002/05)
- Voor het opstellen van het rapport 'Duurzaamheid en voortrekkersrol - Biologische Keten' door het Expertisecentrum LNV (2004) werd de website van de Raad bezocht en gecheckt op relevante informatie
- Voor het opstellen van het rapport 'De kloof tussen hobbydierhouders en overheid; over passie voor dieren en perceptie van wet- en regelgeving die voor landbouwhuisdieren gelden' (LEI, 2005, rapport 7.05.06) werden de publicaties 'Wet- en regelgeving omtrent hobbydieren' (RDA 2003/02) en 'Dierziektebeleid met draagvlak – advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten' (RDA 2003/08 en RDA 2004/01) gebruikt

Ook in kranten- en tijdschriftartikelen wordt met regelmaat gerefereerd aan publicaties van de Raad.

Follow-up van uitgebrachte publicaties van de Raad 'nieuwe stijl' (2)

Rol van publicaties van de Raad in de beleidsvorming

- Na het verschijnen van het advies 'Een toetsingskader en toelatingsprocedure voor aanwijzing van nieuwe voor productie te houden vissoorten' (RDA 2002/05) schreef de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aan de Voorzitter van de Tweede Kamer: "Het betreffende toetsingskader is in de afgelopen periode toegepast voor tong. Hierbij is gebleken dat het RDA²-advies een werkbaar kader biedt om tot een zorgvuldige afweging te komen of een vissoort voor opname op de lijst voor productie te houden diersoorten in aanmerking komt. Om deze reden ben ik voornemens het toetsingskader en de toelatingsprocedure uit het RDA-advies over te nemen en te hanteren als een algemeen kader voor toelating van nieuwe vissoorten op de lijst voor productie te houden diersoorten. Tevens neem ik de door de RDA gedane aanbeveling over om, na een eerste periode van toepassing, het toetsingskader en de toelatingsprocedure te evalueren."
- In antwoord op Tweede Kamervragen naar aanleiding van de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit 2004 gaf de Minister op 10 oktober 2003 aan dat door de Raad een advies is opgesteld over de wet- en regelgeving omtrent hobbydieren (RDA 2003/02) en dat er tevens een inventarisatie is gemaakt van risico's die voortvloeien uit het hobbymatig houden van dieren (RDA 2003/01). Mede op basis van deze stukken is gesproken met diverse belangenvertegenwoordigers van de hobbydierhouders en worden hobbydierhouders nu in de afwegingen meegenomen bij herzieningen van het preventiebeleid voor dierziekten
- Naar aanleiding van het advies 'Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval' (RDA 2003/05) schreef de Minister aan de Voorzitter van de Tweede Kamer dat hij, in lijn met het advies, de huidige dodingsmethoden voor paling en meerval niet langer acceptabel acht en dat deze dan ook op termijn zullen moeten worden vervangen door methoden die wel voldoen aan de criteria die door de Raad zijn geadviseerd. In tegenstelling tot het advies van de Raad wilde de Minister nog niet een datum van inwerkingtreding vaststellen
- Op 25 juni 2004 reageerde de Minister op het tezamen met de Raad voor het Landelijk Gebied uitgebrachte advies 'Dierziektebeleid met draagvlak – advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten' (RDA 2003/08 en RDA 2004/01). De Minister deelde onder andere de standpunten van de Raden op de terreinen van dierziektepreventie (robuustere veehouderijsystemen, goede en snelle diagnostiek, transport van levende dieren, strikte hygiënemaatregelen en het beperken van het aantal bedrijfs- en diercontacten), vaccinatie (meer vaccinatiemogelijkheden en aanpassing van het EU-beleid), onderzoek (naar markervaccins) en verdeling van kosten. Op een aantal andere punten nam de Minister een van het advies van de Raden afwijkend standpunt in. Zo onderschreef de Minister bijvoorbeeld niet de rol die de Raden zien weggelegd voor de overheid op het gebied van publieksvoorlichting
- Op verzoek van de Minister werden door de Raad positief- en negatieflijsten opgesteld ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (RDA 2003/07 en RDA 2004/03). Op de positieflijst zijn dieren geplaatst die vanuit de gezondheid en het welzijn van het dier gezien geschikt zijn om als gezelschapsdier te houden, hoewel de Raad van mening was dat hieraan in een aantal gevallen voorwaarden gesteld zouden moeten worden. Dieren die op de negatieflijst zijn geplaatst zijn vanuit een diergezondheids- en dierenwelzijnsperspectief niet geschikt als gezelschapsdier. Hoewel de Minister besloot deze lijsten, ondanks druk van verschillende partijen in de Tweede Kamer, niet op te nemen in de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, waren deze lijsten wel mede aanleiding om een

² Raad voor Dierenangelegenheden wordt dikwijls afgekort tot RDA

werkconferentie "Welzijn gezelschapsdieren" te organiseren. Om een vervolg te geven aan (de resultaten van) de werkconferentie werd begin 2005 het Forum Welzijn Gezelschapsdieren door de Minister geïnstalleerd. Het Forum maakt deel uit van de Raad

- Naar aanleiding van vragen van de Tweede Kamerleden Eerdmans (LPF) en Van Velzen (SP) en Waalkens en Wolfsen (beiden PvdA) heeft de Minister de Raad om advies gevraagd inzake bestialiteit. Dit advies verscheen op 6 juli 2004. De Raad adviseerde om bestialiteit strafbaar te stellen, hoewel in de meeste gevallen van bestialiteit geen sprake is van pijn, letsel of aantasting van de gezondheid of het welzijn van het dier en aantasting van het welzijn van het dier (vrijwel) niet te bewijzen is. De Minister besloot, tezamen met Minister Donner van Justitie, bestialiteit niet strafbaar te stellen
- Tweede Kamerlid Vos van GroenLinks stelde kamervragen naar aanleiding van de publicatie van het advies 'Immunosterilisatie als een alternatie voor de huidige wijze van castratie in de varkenshouderij' (RDA 2005/02). In antwoord daarop gaf Minister Veerman op 10 februari 2005 aan het advies te kennen, maar immunosterilisatie op korte termijn niet als een reëel alternatief voor de huidige wijze van castratie te zien
- Op 11 mei 2005 stuurde Minister Veerman een brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer naar aanleiding van het advies over het houden van potentieel gevaarlijke dieren als gezelschapsdier (RDA 2005/04). Dit advies werd op verzoek van de Minister opgesteld. In de brief geeft de Minister zijn reactie op het advies. De Minister geeft aan de aanbevelingen en suggesties die in het rapport worden gedaan, in lijn met het advies van de Raad, nader te zullen onderzoeken. De visie van de Raad om eerst het Forum Welzijn Gezelschapsdieren zijn werk te laten verrichten alvorens de discussie aan te gaan over mogelijke oplossingen voor knelpunten bij het welzijn van gezelschapsdieren en het vastleggen van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen de betrokken partijen, werd door de Minister gedeeld
- Ter voorbereiding op het Algemeen Overleg van 8 september 2005 stuurde Minister Veerman op 7 september 2005 het advies van de Raad over de wintersterfte van grote grazers in de Oostvaardersplassen (RDA 2005/08) aan de Voorzitter van de Tweede Kamer. Eerder had de Minister over dit onderwerp met de Tweede Kamer gecorrespondeerd. In deze correspondentie refereerde hij aan een stuk dat door een afvaardiging van de Raad is samenwerking met de Raad voor het Landelijk Gebied werd opgesteld. Dit stuk had echter niet de instemming van de voltallige Raad. Een breed gedragen advies dat wel door de Raad werd vastgesteld volgde in september 2005
- Op 9 september 2005 schreef Minister Veerman in een brief aan de Tweede Kamer over het toekomstig BSE-beleid dat hij de Raad gevraagd heeft om hem te adviseren welke belangen en afwegingen een rol spelen bij het versoepelen van het verbod op het gebruik van dierlijke eiwitten in voeders voor landbouwhuisdieren en welke versoepelingen haalbaar en acceptabel zijn. Inmiddels heeft de Raad het advies afgerond (RDA 2006/03)
- Naar aanleiding van een Algemeen Overleg dierenwelzijn van 16 september 2006 heeft de Minister aangegeven de Raad voor Dierenaangelegenheden verzocht te hebben te adviseren over een nadere invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren.
- Naar aanleiding van het Algemeen Overleg van 14 september 2006 heeft de Minister de RDA gevraagd te adviseren of er een positieflijst dan wel een negatieflijst dient te komen, welke diersoorten op deze lijst zouden moeten staan en wat de argumentatie daarbij is. De RDA is verzocht in zijn oordeelsvorming rekening te houden met de gevolgen die de betreffende lijst zal hebben, met name in relatie tot de diersoorten die momenteel in Nederland - veelal in sterk verschillende situaties - worden gehouden.

FINANCIËLE VERANTWOORDING OVER 2006 ³

PERSONELE UITGAVEN

	2004	2005	2006
	€ (x 1000)	€ (x 1000)	€ (x 1000)
Personele kosten			
Kosten ambtelijk personeel	143	160	162
Kosten overig personeel	70	73	58
<i>Totale personele kosten</i>	213	233	220

In 2006 namen de kosten voor ambtelijk personeel met 1% toe en voor overig personeel met ongeveer 20% af ten opzichte van 2005. De kostendaling bij het overig personeel moet vooral worden toegeschreven aan het vertrek van de tijdelijke vervanger van de secretaris en de tijdelijke afwezigheid van een secretaris van het Forum. In totaal dalen de personele kosten in 2006 met ongeveer 5,5 % ten opzichte van 2005.

³ De uitgaven van de Raad en het Forum zijn samengevoegd, omdat het Forum is ingesteld onder auspiciën van de Raad.

MATERIËLE UITGAVEN

	2004	2005	2006
	€ (x 1000)	€ (x 1000)	€ (x 1000)
Materiële kosten			
Personeelgerelateerde kosten	87	119	84
Kantoorinrichting en -benodigheden	29	32	48
Overige algemene uitgaven	5	8	21
<i>Totale materiële kosten</i>	121	159	153

Bij de materiële kosten valt op dat met name de post 'overige algemene kosten' sterk is gestegen ten opzichte van de voorgaande jaren. De kosten zijn bijna 3 keer zo hoog als in 2005). Deze stijging is vooral terug te voeren op een éénmalige aanschaf van relatiegeschenken. Ook zijn er in 2006 relatief veel werkgroepen bijeen geweest waardoor de vergaderkosten hoger zijn uitgevallen. Over het geheel is de daling in de totale materiële kosten ten opzichte van 2005 7 %.

TOTALE APPARAATUITGAVEN

	2004	2005	2006
	€ (x 1.000)	€ (x 1000)	€ (x 1000)
Totale personele kosten	213	233	220
Totale materiële kosten	121	159	153
<i>Totale apparaatuitgaven</i>	334	392	373

Tezamen vormen de totale personele kosten en de totale materiële kosten de totale apparaatuitgaven van de Raad. In 2006 bedroegen de totale apparaatuitgaven € 373.238.

De totale apparaatuitgaven bleven daarmee ruim € 41.000 onder de begroting voor 2006.

PERSONALIA

RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

- prof. dr. C.J.G. Wensing Voorzitter, tot 15 november 2006
- prof. dr. H. Vaarkamp Voorzitter, per 15 november 2006
- A. Achterkamp Voorzitter van het Platform Verantwoord Huisdierenbezit
- drs. H. M.van Veen Bestuurslid van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
- prof. dr. L. Hellebrekers Voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, per 6 oktober 2006
- ir. M.J.B. Jansen Hoofd Consument en Kwaliteit bij het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel
- drs. S.B.M. Jongerius Secretaris van de Productschappen Vee, Vlees en Eieren
- J.Th. de Jongh Voorzitter van de Vereniging Landelijke Organisatie DIBEVO
- P.J.H.M. Loonen Voorzitter van het Productschap Vis, tot 1 februari 2006
- Ir. B.J. Odink Voorzitter van de Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie NEPLUVI
- ir. C.A.C.J. Oomen Directeur Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- mr. A. Oppers Directeur Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, per 1 juni 2006
- dr. ir. H. Paul Directeur Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, tot 1 juni 2006
- prof. dr. A. Pijpers Directeur van de Gezondheidsdienst voor Dieren
- drs. T. de Ruijter Voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, tot 6 oktober 2006
- ir. J.C.M. van Rijsingen Voorzitter van het Productschap Vis, per 1 februari 2006
- S.J. Schenk Voorzitter van de Vakgroep LTO Rundveehouderij
- prof. dr. F.J. van Sluijs Hoogleraar Geneeskunde van Gezelschapsdieren bij de Faculteit der Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, mede namens Wageningen Universiteit en Research Centrum
- H.W.A. Swinkels Centrale Organisatie voor de Vleesgroothandel
- drs. P.A. Thijsse Voorzitter van de Nederlandse Bond van Handelaren in Vee
- prof. dr. J.H.M. Verheijden Hoogleraar Gezondheidszorg Landbouwhuisdieren bij de Faculteit der Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht, mede namens Wageningen Universiteit en Research Centrum
- ir. ing. A.J. Vermuë Directeur Visserij van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- drs. P. van der Wal Hoofinspecteur account VDD van de Voedsel- en Waren Autoriteit/Keuringsdienst van Waren
- *vacature* *Vertegenwoordiger van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport*

FORUM WELZIJN GEZELSCHAPSDIEREN

- prof. dr. C.J.G. Wensing Voorzitter, tot 15 november 2006
- A. Achterkamp Voorzitter van het Platform Verantwoord Huisdierenbezit
- Drs. H.M. van Veen Voorzitter van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
- ir. P.J.A.L. Munters Hoofd Afdeling Dierlijke productie en Welzijn van de Directie Landbouw van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
- J.Th. de Jongh Voorzitter van de Vereniging Landelijke Organisatie DIBEVO
- drs. T. de Ruijter Voorzitter van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, tot 6 oktober 2006
- drs. M. Verburgh Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, per 6 oktober 2006
- prof. dr. F.J. van Sluijs Hoogleraar Geneeskunde van Gezelschapsdieren bij de Faculteit der Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht

BUREAU VAN DE RAAD VOOR DIERENAANGELEGENHEDEN

De Raad wordt in zijn werk ondersteund door het Bureau van de Raad. De samenstelling van het Bureau was in 2006 als volgt:

Secretaris en hoofd van het Bureau

dr. drs. I.D. (Ingeborg) de Wolf

Adjunct-secretaris

ir. S.J. (Sikko) Beukema

Assistent-secretaris

drs. M. (Marianne) Kerkhoffs

Bedrijfsvoering

M. (Mileen) Boutkan-van Slobbe

Stagiaires

M. (Mariëlle) Buijnis, Dierwetenschappen, specialisatie Dierlijke Productiesystemen, Wageningen UR, vanaf 1 september 2005 tot 1 maart 2006

Forum Welzijn Gezelschapsdieren

drs. H. Relou, secretaris

CONTACTGEGEVENS

Bezoekadres Laan van Nieuw Oost-Indië 131-133, Den Haag
Postadres Postbus 90428, 2509 LK Den Haag
Telefoon 070 378 52 66
Fax 070 378 63 36
E-mail info@rda.nl
Website www.raadvoordierenaangelegenheden.nl

OVERZICHT VAN PUBLICATIES 2003-2006

PUBLICATIES IN 2006

- RDA 2006/01 Gedeelde zorg – Actieplan (publicatie Forum Welzijn Gezelschapsdieren)
 - RDA 2006/02 Gedeelde zorg – Feiten en cijfers (publicatie Forum Welzijn Gezelschapsdieren)
 - RDA 2006/03 Mogelijkheden tot versoepeling van het verbod op het hergebruik van dierlijke eiwitten
 - RDA 2006/04 Natuurlijk gedrag van melkvee en vleeskalveren
 - RDA 2006/05 Natuurlijk gedrag van varkens
 - RDA 2006/06 Natuurlijk gedrag van legkippen en vleeskuikens
 - RDA 2006/07 Hoogproductief melkvee: grenzen aan de groei?
 - RDA 2006/08 Dromedaris als productiedier
 - RDA 2006/09 Evaluatie en toekomst van het Europese diergezondheidsbeleid
 - RDA 2006/10 Positieflijsten
- Jaarverslag 2005

PUBLICATIES IN 2005

- RDA 2005/01 De rol van wild bij de insleep en verspreiding van klassieke varkenspest en mond- en klauwzeer in Nederland
- RDA 2005/02 Immunosterilisatie als een alternatief voor de huidige wijze van castratie in de varkenshouderij
- RDA 2005/03 Maintaining or improving farm animal welfare in the light of increasing trade liberalisation and globalisation: a contradiction in terms?
- RDA 2005/04 Het houden van potentieel gevaarlijke diersoorten als gezelschapsdier
- RDA 2005/05 Implicaties van de door EFSA geformuleerde opinie over het bedwelmen en doden van de belangrijkste productiedieren voor richtlijn 93/119/EG en het Nederlandse standpunt ten aanzien van deze richtlijn.
- RDA 2005/06 I&R hobbydieren/definitie gezelschapsdieren
- RDA 2005/07 De erkende dierenarts
- RDA 2005/08 Advies over de wintersterfte 2004-2005 van grote grazers in de Oostvaardersplassen
- RDA 2005/09 Inventarisatie van de stand van zaken met betrekking tot ingrepen bij pluimvee

Jaarverslag 2004

PUBLICATIES IN 2004

- RDA 2004/01 Dierziektebeleid met draagvlak – advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten; deel 2: onderbouwing van het advies
- RDA 2004/02 Herinrichting van het distributie- en kanalisatiesysteem van diergeneesmiddelen in Nederland
- RDA 2004/03 Negatief- en positieflijst voor reptielen, amfibieën en vissen ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
- RDA 2004/04 Bestialiteit
- RDA 2004/05 Strategieën om te komen tot een efficiëntere opsporing van besmettelijke, aangifteplichtige dierziekten
- RDA 2004/06 Verkenning van de toekomstperspectieven voor agroproductieparken in Nederland

Jaarverslag 2003

PUBLICATIES IN 2003

- RDA 2003/01 Advies omtrent dierziekten en zoönosen, waarvoor hobbymatig gehouden dieren vatbaar zijn en als drager kunnen fungeren, die een bedreiging kunnen vormen voor de gezondheid van mensen en bedrijfsmatig gehouden dieren en die in het kader van grote bestrijdingscampagnes relevant zijn
- RDA 2003/02 Wet- en regelgeving omtrent hobbydieren
- RDA 2003/03 Mogelijke dierenwelzijnproblemen in de paardenhouderij
- RDA 2003/04 Zorgen voor je paard
- RDA 2003/05 Criteria voor dodingsmethoden voor paling en meerval
- RDA 2003/06 Het doden van drachtige grote landbouwhuisdieren
- RDA 2003/07 Negatief- en positieflijst voor zoogdieren en vogels ter invulling van artikel 33 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren
- RDA 2003/08 Dierziektebeleid met draagvlak - Advies over de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten; deel 1 - advies

Jaarverslag 2002

Een overzicht van eerdere door de Raad uitgebrachte adviezen kan worden opgevraagd bij het secretariaat van de Raad voor Dierenaangelegenheden of is te vinden op www.raadvoordierenaangelegenheden.nl.